

JORGE AMADO • Dona Flor ve İki Kocas1

Dona Flor e Seus Dois Maridos

© 2008 Grapiúna Produções Artísticas Ltda

Editora Companhia das Letras, São Paulo, Brazil tarafından yayımlanmıştır.

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2845 • Dünya Edebiyatı 261

ISBN-13: 978-975-05-2765-4

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Lasar Segall, “Eternos Caminhantes”, 1919

(yağlıboya, 138x184 cm) © Lasar Segall, 1889 Vilnius - 1957 São Paulo,

Collection of Museum Lasar Segall - IBRAM / Ministério do Turismo

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JORGE AMADO

Dona Flor ve İki Kocas1

Dona Flor e Seus Dois Maridos

ÇEVİRİ ve ÖNSÖZ
Muhittin Karkın

JORGE AMADO 1912'de Brezilya'nın Bahia eyaletine bağlı liman şehri Ilhéus'ta babasının işlettiği kakao plantasyonunda dünyaya geldi. Bahia eyaleti ve ortaokula gittiği Salvador şehrinin tropikal ortamı hemen her yapıtında bir arka plan ögesi olarak yer alır. İlk edebiyat eleştirileri 16 yaşında, ilk romanı *O pals do carnaval* (Karnaval Ülkesi, 1931) ise 19 yaşında yayımlandı. Rio de Janeiro'da hukuk öğrenimi gördüğü yıllarda sol siyasetle tanıştı ve giderek radikalleşti. Çocukluğunda tanıklık ettiği sahneleri anlattığı *Cacao* (Kakao, 1933) ve *Suor* (Alinteri, 1934) başlıklı romanlarında Brezilya işçi sınıfının mücadelelerini betimledi. 1935'te devrimci görüşleri nedeniyle tutuklandı; 1937'de Brezilya'dan sürüldü, kitapları yasaklandı. 1942'de Brezilya Komünist Partisi'nin karizmatik lideri Luis Carlos Prestes'in biyografisini kaleme aldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Brezilya'da kurulan yeni rejimin kabinesinde komünistleri temsilen bulundu; 1948'de Komünist Parti'nin kapatılmasıyla görevi sona erdi. 1951'de Stalin Uluslararası Barış Ödülü'ne layık görüldü.

Amado'nun siyasete olan ilgisi 1940'lardan itibaren azalırken erken dönem yapıtlarında baskın olan siyasal protestonun yerini olay örgüsü, karakter çizimi ve üslupta yetkinliğe önem veren bir romancı duyarlılığı aldı. 1943 ve 1944'te peş peşe yayımladığı *Sonsuz Topraklar* ve *Kızgın Topraklar* yeni bir gerçeklik ve üslup arayışını yansıtan geçiş romanlarıdır. 1958'de yayımlanan *Tarçın Kokulu Kız* ise Amado'nun erken dönem yapıtlarından gerek içerik gerek konu gerek anlatım bakımından farklıdır. *Tarçın Kokulu Kız*'da Amado toplumsal adalet, siyasal gerçeklik, isyan vb. temaları doğrudan ele almak yerine toplumsal değişim süreci içindeki bireyin çelişkilerini kurmaca düzleminde somutlaştırır. Amado'nun kişileri bundan böyle karikatür olmaktan çıkıp karakter haline gelirler. *Gecenin Çobanları* (1964), *Dona Flor e Seus Dois Maridos* (Dona Flor ve İki Kocası, 1966), *Mucizeler Dükkânı* (1969), *Tereza Batista: Savaş Yorgunu* (1972), *Tieta do Agreste* (Tieta, Keçi Kız, 1977), *Farda Fardão Camisola de Dormir* (Kalem, Kılıç ve Gömlek, 1979), *Tocaia Grande* (Pusu, 1984), *O Sumiço da Santa* (Azizler Savaşı, 1988), *A Descoberta da América pelos Turcos* (Amerika'nın Türkler Tarafından Keşfi, 1994) gibi yapıtlarında Amado, Latin Amerika edebiyatına özgü büyümlü gerçekçilik akımının olanakları ve kendine özgü bir dinî senkretizm ışığında Brezilya'daki hayatın zengin bir tasvirini sunar.

Amado'nun romanları 55 ülkede 49 dile çevrildi, sinemaya ve televizyona uyarlandı. Kırk yıl süresince Brezilya Yazarlar Akademisi'nin onur üyesi olan Jorge Amado, İngiltere, Fransa, Portekiz, İsrail ve İtalya'daki çeşitli üniversiteler tarafından fahri doktorayla ödüllendirildi. 6 Ağustos 2001'de hayatını kaybetti.

ÖNSÖZ

MUHİTTİN KARKIN

Dona Flor ve İki Kocas ("Dona Flor e seus dois maridos", 1966), Latin Amerika'nın yetiştirdiği en gözde yazarlardan biri olan Jorge Amado'nun "olgunluk çağı" diye adlandırabileceğimiz döneminde dünyaya armağan ettiği yapıtıdır.

1912'de Brezilya'nın güneydoğu sahilinde yer alan Bahia bölgesindeki Salvador (São Salvador da Bahia de Todos os Santos) kentinin 200 kilometre kadar güneyindeki Ilheus'da (Vila de São Jorge dos Ilhéus) dünyaya gelen Jorge Amado, on dokuz yaşından itibaren yazmaya başladığı ilk romanlarında (*O país do carnaval*, 1931, "Karnaval Ülkesi"; *Cacau*, 1933, "Kakao"; *Suor*, 1934, "Alinteri"), içinde yetiştiği ortam olan kakao plantasyonlarında çalışan işçilerin yaşantılarını, yoksulluğunu ve mücadelelerini işledi. Ama 1935'te devrimci görüşleri nedeniyle tutuklandı ve 1937'de bir askeri darbeye gelen Getulio Vargas diktatörlüğü döneminde tüm kitapları yasaklandı.

1940'ların başından itibaren Amado, toplumsal olguların bir devrimcinin gözünden ve bilincinden hareketle gerçekçi anlatımına dayalı tarzından uzaklaşarak, gene bu olguları bu kez bireylerin varoluş ve ruhsal-duygusal hallerinden hareketle tasvir etmeye girişti. Bu evreye geçişinin ilk örneği olan *Sonsuz Topraklar* ("Terras do sem fim", 1943) adlı romanında yeni üslup anlayışının iyi bir örneğini verdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Brezilya'da görece demokratik parlamenter bir sistem kurulur ama

Amado 1948'te milletvekilliği yaptığı Komünist Parti yasaklanınca Avrupa'ya geçmek zorunda kalır. Bu dönemde doğrudan politikadan uzaklaşmaya başlar, ne var ki toplumsal sorunları romanlarında işlemekten geri kalmaz. 1964'te Joao Goulart'ın gerçekleştirdiği yeni darbenin 1981'e kadar sürecek bir diktatörlük kurması Amado'nun edebiyatında da yepyeni bir dönemi tetikler.

İşte *Dona Flor ve İki Kocas* bu yeni döneminin başyapıtlarından birisidir. Düz bir okuyuşla roman üç temel karakter çevresinde dönerek gelişen bir aşk hikâyesidir. Bir kadın iki erkeğe birden âşık olabilir mi? Dona Flor (Florípedes Paiva Guimarães) çekici, hayat dolu, kendinden emin, alt orta sınıftan gelip kimi toplumsal alışkanlıklara kafa tutabilen bir kadındır. Evinde kurduğu Lezzet ve Sanat Mutfağı Okulu'nda her toplumsal kesimden kadınlara ders vermektedir. Mütevazı, sakin ve güvenli bir hayat anlayışına sahiptir. Buna karşılık ilk kocası Vadinho bir kumarhane, bar ve genelev müdavimidir. Tembelliği, yaramazlığı, içki ve kadın düşkünlüğü herkesçe bilinen biri olmasına karşılık aynı zamanda sevimli, dost ve asil kişiliğiyle tanınmaktadır. Yaşam tarzı ve alışkanlıklarının gerektirdiği harcamaları karşılayabilmek için sürekli para bulma derindedir ve hatta bu nedenle karısı Dona Flor'u üzebilmektedir. Sabahlara kadar kocasının eve dönmesini bekleyen Dona Flor ise hem ona olan aşkı hem belki daha önemlisi yatakta son derece usta ve sınır tanımayan biri olan eşinin kendisine toplumsal ahlâk sınırlamaları nedeniyle başka bir yerde bulamayacağı zevkleri tattırıyor olması nedeniyle onu daima affetmektedir.

Ama bir gün Vadinho, henüz otuz yaşındayken, belki de kendisine yakışır bir biçimde, bir karnaval esnasında sokakta dans ederken kalp krizinden ölerek Dona Flor'u dul bırakır. Genç kadın içinde bulunduğu toplumun kendisinden beklediği şekilde uzun süre karalar bağlayarak kocasının yasını tutar. Başlangıçta toplumsal ahlâk ile bir sorunu yoktur, bir erkekle yatakta tattığı zevklerin kendisinde yarattığı mutluluk duygusu belki de sadece Vadinho gibi bir sevimli serseriyle yaşanabilecek bir durumdu ve tekrar yaşanamazdı. Ama genç bir kadındır, her gece aynı yatağa yalnız yatmak onu bu inancını sorgulamaya iter ve yakın dostlarının yardımıyla da yeni bir evliliğe doğru sürüklenir.

Böylece nikâhlandığı ikinci eşi doktor Teodoro Madureira, Vadinho'nun tam tersi bir kişiliğe sahiptir. Kendine ait bir eczane işletmekte

olan doktor Teodoro son derece dürüst, titiz, disiplinli, ihtiyatlı ve muhafazakâr bir kişiliğe sahiptir. Toplumdaki prestiji yüksektir, iyi para kazanmaktadır ve üstelik “kaliteli” müzikle de ilgilenmektedir. Bu ikinci evliliği Dona Flor’a kocasının kanatları altında düzenli, istikrarlı ve güvenli bir yaşam sağlar. Ne var ki doktor Teodoro yatakta da aynı kişidir, yani düzenli, asla aşırıya kaçmayan ve hesaplı biri. Ona göre sadece çarşamba ve cumartesi günleri sevişmek gerekir (cumartesileri bir ikinci keze izin olabilir) ve o da çarşaf altında ve karanlıkta yapılmalıdır. Dona Flor bu kocasını da sevmektedir, ama zamanla serseri ilk kocasının tutkusunu özlemeye başlar. Çelişkileri artarak devam eder ve neticede, tüm aşk ve duygularının doğaüstü öğeler içermesine özgü biçimde, araya Afrika ilahlarını koyarak Vadinho’yu aramaya yönelir.

Bundan sonrasını keşfetmeyi okuyucuya bırakalım. Ama *Dona Flor ve İki Kocasını* ne salt bir aşk romanıdır ne de buraya kadar özetlediğimiz gerçek ve doğaüstü olaylar zincirinden ibarettir. Flor, Vadinho ve Teodoro’dan oluşan alegorik üçgen, 1940’lı diktatörlük yıllarının gerçekliğini temsil etmektedir. Bu üçlünün ortasında yer alan temel kişilik olan Dona Flor, Getulio Vargas diktatörlüğü tarafından topluma dayatılan politik ve moral gerçekliğe uyum sağlamaya çalışan yoksul melezler ülkesi olan Brezilya’nın ta kendisidir. Üçgenin bir köşesinde diktatörlüğün patriarkal ve baskıcı düzenini temsil eden doktor Teodoro, diğer ucunda ise bu düzenin moral kodlarını liberter kişiliğiyle tehdit eden ve bozan Vadinho yer almaktadır. Vadinho, Dona Flor’un geleneksel ve ilk bakışta pasif karakteri ile Teodoro’nun Flor’un iyiliği için uyguladığı disiplin düzeninin arasına giren ve ona gözdağı veren bir hayalettir. Flor bu hayaletle nereye kadar mücadele edebilecektir?

Bu açıdan bakıldığında *Dona Flor ve İki Kocasını*’nı sosyal ve politik içerikli bir roman olarak niteleyebiliriz. Öykünün tümünde Brezilya kültürünün gastronomi, müzik ve toplumsal adetler gibi pek çok ögesi işlenmektedir. Aynı zamanda arka planda “iyi alışkanlıklar” anlayışının temelinde yatan ahlâki klişelerin satirik bir eleştirisi de yatar. Böylece ortaya çıkan bir edebi eser olmanın ötesine geçerek Brezilyalıların ülke tarihinin o anına özgü nevrotik ruh halinin portresine dönüşür. Son diktatörlüğün ardından Brezilyalı emekçilerin yarattığı özgürlük ortamı belki de Vadinho’nun hayaletinin herkesçe görülür hale gelmesidir. Bu satırların yazıldığı günlerde ülkenin başına bu kez ırkçı, kadın düşmanı ve diktatörlük dö-

nemlerine özlem duyduğunu açıkça ilan eden bir başkanın gelmiş olmasını, Vadinho ile Teodoro arasındaki kavganın hâlâ sürmekte olduğuna ve Flor'un nevroitik halinin devam ettiğine yorabilir miyiz acaba?

Amado'nun özellikle 1950 sonrası eserlerinde işlediği ve *Dona Flor ve İki Kocası*'nda da gözlemlediğimiz bir önemli özelliği de kadın figürünün işgal ettiği önemli yerdir. *Tarçın Kokulu Kız* ("Gabriela, crave e canela", 1958), *Tereza Batista* ("Tereza Batista cansada de guerra", 1972) ve *Tieta do Agreste-Pastora de cabras* ("Agrasteli Tieta – Keçi Çobanı", 1977) adlı yapıtlarında da özgürlükçü ve tutkulu kadınlarla karşılaşırız; karşılaşmanın da ötesinde, öykülerin temelinde bu kadınlar yer alır. Amado'nun bu kadınların çevresinde işlediği romanlarında kullandığı gündelik, kimi zaman doğal ve hatta erotik dil bir anlamda Brezilya'da feminizmin tartışılmasında önemli bir etki yaratmıştır.

Tüm doğallıklarıyla beliren bu kadınlar, Amado'nun romanlarında sıkça karşılaştığımız seks işçileri ve toplumun kıyılarında dolaşan serserilerle birlikte Brezilya'nın sokaklarını tasvir ettiği gibi, bu ülkede yaygın olan tutucu erkek egemen dünyanın içinde her zaman bir anaerik damarın bulunduğuna da işaret eder. Dona Flor, Tieta ve Gabriela ile birlikte çeşitli toplumsal kesimlerden gerici ahlâk yargılarına esir olan ve/veya onlara aldırmayan ve karşı koyan pek çok kadına ve tabii bu arada sahneye fırlayan dişi ilahlara da rastlarız.

Brezilya gibi gerçekliğin anlatımının ancak büyümlü bir gerçeküstülüğe başvurarak mümkün olabileceği bir ülkede toplumsal yapının tarihsel hücrelerine edebiyatla girebilmek herhalde ancak Jorge Amado'nun ustalığıyla mümkün olabilirdi.

Umarız ustanın *Dona Flor*'unu Türkçeye aktarırken onu utandırmamışızdır.

*Bu Nisan ayının ılık yumuşaklığında, sakın akşamüstü
vakti bahçede, kedilerle birlikte, Zélia için;
ilk okumaların ve ilk düşlerin sabahında,
João ve Paloma için.*

*Varlığıyla onurlandıran ve bu soluk sözcükleri
aydınlatan, arızı karakter, dostum Norma dos
Guimarães Sampaio için. Vadinho'ya¹ için
hayran olan Beatriz Costa için. Doktor² Teodoro
Madureira'nın fagotla çaldığı Ulusal Marş'ı dinleme
ayrıcalığına erişmiş olan Eneida için. Ressam José
de Dome'nin yağlıbovalarından birine, Dona Flor'un
sarının tonları arasındaki ergenlik dönemi portresine
sahip olan Giovanna Bonino için. Burada yazarın
gönlünde bir araya gelen dört dost.*

Diaulas Riedel ve Luiz Monteiro için.

1 *Vadiar* filinden türetilmiş ad. Tembel, müptela, kumarbaz ve seks düşkünü kişiliğe gönderme – ç.n.

2 Brezilya'da üniversite bitiren herkese “doktor” diye hitap ediliyor – ç.n.

Tanrı şişman

(bu dünyaya tekrar dönünce Vadinho'nun yaptığı ifşaat)

Yeryüzü mavi

(dedi Gagarin, ilk uçuşundan dönünce)

Her şey için bir yer ve her şey kendi yerinde

(Doktor Teodoro Madureira'nın eczanesinde duvara asılı beyit)

Ah!

(diye iç geçirir Dona Flor)

Sevgili dost Jorge Amado: İyi düşünöldüğünde, benim manyok unundan hazırladığım tartanın hazır tarifi yok. Renato'nun, şu müze görevlisinin eşi Dona Alda bana bir şeyler tarif etmişti, ama asıl yapa yapa öğrendim, tam kıvamını keşfedene kadar başım çatladı. (Sevmeyi severek öğrenmemiş miydim? Yaşamayı yaşayarak öğrenmemiş miydim?)

Manyok hamurundan yirmi kadar ya da daha fazla, istenen büyüklükte yuvarlar yapılır. Celia Hanım'a tavsiyem büyücek hazırlamaktan çekinmesin, manyoka tartasını herkes sever ve hep daha fazla ister. Onların ikisi bile, çok farklı olmalarına rağmen manyokalı veya karımalı tartaya deli oluyorlar; bir tek bunda anlaşılıyorlar... Yoksa öbür şeyde de mi? Ama bana öyle şeylerden bahsetmeyin Bay Jorge, dalga geçmeyin benimle, yoksa kızarım. Şeker, su, rendelenmiş peynir, tereyağı, hindistancevizi yağı, hem incesi hem kalınından, ikisi de gerekli. (Siz gazetelerde yazan birisiniz, bana söyleyebilir misiniz neden hep iki aşka ihtiyaç duyulur, neden gönül bir taneyle yetinmez?) Miktarlar yapanın zevkine göre, zira herkesin kendi damak tadı var, bazıları daha tuzlu sever, öyle değil mi? Hamur iyice kabarmış ve fırın sıcak olmalı.

Umarım size yardımcı olabilmışimdir Bay Jorge, işte reçete bu, reçeteden çok bir selamlama. Ekteki tartayı deneyin ve beğenip be-

ğenmediğınızı bildirin. Sizinkiler nasıl? Biz burada iyiyiz. Eczane-
nin diğer kısmını da satın aldık ve yazın Itaparica'da bir ev kirali-
yoruz, çok küçük bir yer. Öbür şey.... neden söz ettiğimi biliyorsu-
nuz... Onunla ilgili tek söyleyeceğim, tek gözü kör olanın dingin-
liği olmaz. Kendi tedirginliklerimden hiç söz etmeyeceğim, saygı-
sızlık olur. Ama şurası muhakkak ki, denizlerin üzerine ilk gün
ışığını yakan kişi, hizmetkârımız Florípedes Paiva Madureira'dır,
Dona Flor de Guimarães.

(Kısa bir süre önce Dona Flor'un romancıya gönderdiği not.)

Birinci Kısım

DONA FLOR'UN İLK KOCASI
VADINHO'NUN ÖLÜMÜ
MATEM GECESİ VE NAAŞIN DEFNİ

(küçük gitarda yüce Carlinhos Mascarenhas)

RAHMETLİNİN MATEM GECESİNDE
NE ZAMAN VE NE İKRAM EDİLİR?
(Dona Flor'un bir öğrencinin sorusuna yanıtı)

Yakınma, gözyaşı dökme ve keder gününün düzensiz geçmemesi için, matem gecesinin adına layık biçimde yaşanması gerekir. Eğer ev sahibesi ağlamaklı ve yıkılmış, kendinden geçmiş, acılara gark olmuş durumdaysa ya da tabutta yatan bizzat oysa, o zaman matem gecesinin düzenlenmesini bir aile yakını ya da dostu üstlenmeli, zira gece boyunca orada bulunup dayanışma gösteren zavallıları aç susuz bırakmak doğru olmaz. Gece nöbetinin canlı geçebilmesi ve başında beklediği merhumu onurlandırabilmesi için, onun vefatının bu ilk ve karmaşık gecesini daha dayanılabilir kılabilmek için duruma uygun davranabilmek, matemcilerin moralini ve iştahlarını gözetebilmek gerekiyor. Ne zaman ve ne ikram etmeli? Bütün gece boyunca, başından sonuna değin mutlaka kahve olmalı; tabii sade kahve. Komple kahve –süt, ekme, tereyağı, peynir, kurabiye, bir iki tane manyok keki ve yumurtalı mısır ekmeği dilimleri eşliğinde– sadece sabahleyin ve orada sabahlayanlara verilir. Kahve suyunu hep sıcak tutmak uygun olacaktır, sürekli gelenler olacağından kahve eksik olmasın diye. Unlu tarta ve keklerle birlikte ikram edilmeli. Arada sırada peynirli, jambonlu ve salamlı sandviçler gibisinden tuzlu tepsisi dolaştırılmalı, zira daha mükellef bir masa için rahmetlinin anısına düzenlenen ziyafet yeter de artar. Ama eğer matem nöbetinin daha anlamlı şanlı ol-

ması isteniyorsa, hani Őu paraya kıyılan matem gecelerinde olduğu gibi, o zaman gece yarısı birer fincan iyice yoğun ve sıcak çikolata ya da pirinçli tavuk orbası ikram etmek gerekir. Ve ek olarak da balıklı ve diğer her türden kroketler ve kızartma türleri, çeşitli tatlılar ve kuruyemiŐler.

İçecek olarak, eğer varlıklı bir aileyse, kahvenin yanı sıra bir bardak ve o da çorbaya ve kızartmalara eŐlik etmesi için bira veya Őarap bulunabilir. Őampanya asla; bu koŐullarda Őampanya ikram etmek zevksizlik olur.

Zengin veya yoksul olsun, her matem gecesinin olmazsa olmazı güzelim *kaasa*'dır,¹ sürekli ikram edilmelidir; her Şey eksik olabilir, hatta kahve bile, ama *kaasa*'sız olmaz; onun vereceği avuntu olmaksızın adına layık bir matem gecesi olmaz. *Kaasa*'sız bir matem rahmetliye saygısızlıktır, ona karşı bir ilgisizlik ve sevgisizlik rneđi olur.

1 Fermente edilmiŐ Şeker kamıŐı özünün damıtılmasıyla elde edilen yüksek alkollü sert Brezilya ikisi – .n.

Dona Flor'un ilk kocası Vadinho, karnaval zamanının bir pazar sabahı Bahia kıyafetleri içinde, coşkulu bir grupla birlikte neşeyle samba yaparken, evinden çok uzak olmayan bir yerde, 2 Temmuz Caddesi'nde öldü. Gruba dahil değildi; dört arkadaşıyla birlikte yeni araya karışmışlardı; hepsi Bahia kıyafetli arkadaşlarıyla birlikte Cabeça Sokağı'ndaki bir bardan geliyorlardı. Moysés Alves adlı kakao çiftçisi, zengin ve serseri arkadaşlarının hesabına, viski su gibi akmişti.

Kafilede gitar ve flütlerden oluşan küçük ve usta bir orkestra vardı; gitarcı Carlinhos Mascarenhuas'tı, *garçonnières*'lerin ünlü çelimsiz, harika gitarcısı. Erkekler Çingene, kızlar ise Macar ya da Romanyalı köylü kıyafetleri giyinmişlerdi; ama gençliklerinin en serpilmiş ve en baştan çıkarıcı çağında olan bu melez güzellerinin bedenlerini çalkaladıkları gibi çalkalayabilen tek bir Macar ya da Romen –hatta Bulgar ya da Slovak– olamazdı.

Aralarındaki en coşkulu kişi olan Vadinho, topluluk caddenin köşesinde belirince hızla öne atılmış ve boyalı saçlı, şişman ve bir kilise gibi anıtsal –San Francisco Kilisesi bile olabilirdi, zira vücudu sarı yıldızlı pullarla kaplıydı– bir Romen'in yanına yerleşip, “İşte buradayım, benim Tororólu Rus güzelim,” demişti.